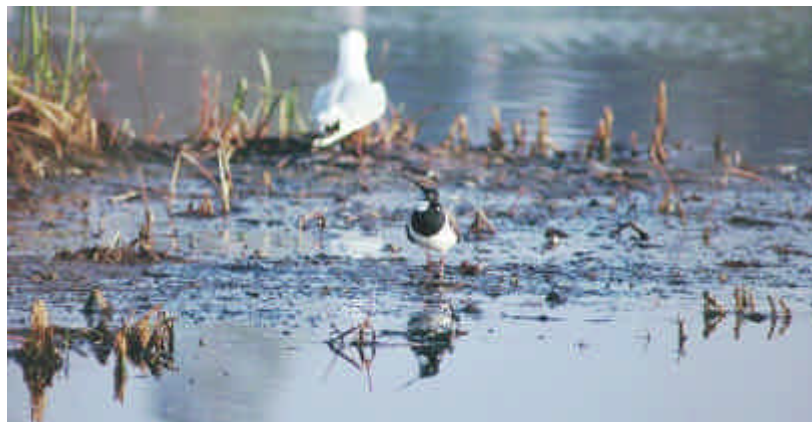

Nyhetsbrev nr 1 2005

Projekt "Våtmarker i odlingslandskapet"

Hej!

Årets första brev handlar om vad som händer med våtmarksstödet framöver, då vi går in i en ny programperiod för EU-stöden. Läs en intervju med ansvarig på SJV. Projektet utökas också med parallella provtagningar i Skåne, samt ett skötsel försök med bekämpning av kaveldun och vass som läggs ut i ett par våtmarker nu i sommar.

Tofsvipan är en art som gynnas av våtmarkerna.. Foto Jonas Andersson.

Projektstödsläget i Mälardalen

Projektstödet för anläggning av våtmarker ingår i Sveriges miljö- och landsbygdsprogram 2000-2006. Vi närmar oss nu stödperiodens slut och frågan är vad som händer efter 2006? Vi har intervjuat Nils Lagerkvist på Jordbruksverket för att få reda om det blir nya anläggningsstöd efter 2007 och vad som händer under övergångsskedet. Vi har också sammanställt läget i respektive län och tipsar om kommande kurser.

Efter 2006 försvinner möjligheten att lämna bidrag för våtmarksanläggning i form av projektstöd, men Nils Lagerkvist berättar att det i stället kan bli frågan om ett mer flexibelt anläggningsbidrag i form av investeringsstöd från 2007. Att nyanläggandet av våtmarker även i fortsättningen kommer att vara prioriterat tror Nils, bl.a. med tanke på att vi är långt ifrån det nationella målet att skapa 12 000 ha nya våtmarker till 2010. Men nuvarande anläggningstakt är prognosen 8 000 ha till 2010.

Ambitionen är att under den kommande stödperioden kunna erbjuda mer enskild rådgivning, uppsökande verksamhet och mer strategisk planering där man fokuserar anläggandet av våtmarker till platser där de gör störst nytta. Man vill också bredda stöden till att även kunna omfatta restaurering och underhåll av befintliga våtmarker. Eftersom det nya förslaget till LBU-program skickas till Bryssel nästa vår, så får vi svaret på den exakta utformningen av stöden först under hösten 2006. Programmet sätts sedan i januari 2007. Hur övergången mellan det nuvarande och nya systemet blir är också osäker, men en rekommendation till länsstyrelserna är att avtal som sluts med lantbrukare om att gå in i skötselåtaganden för våtmarker skrivs på ett sätt så att avtalet även kan tillämpas för de förändrade skötselstöd som antas komma.

Stockholm

Peter Hammarbäck på länsstyrelsen berättar att det finns gott om pengar kvar att söka. Sista datum för slutbesiktning är den sista maj 2006, så det är hög tid att kontakta Peter på tel. 08-785 49 31. Inga kurser är planerade i år.

Södermanland

En heldags våtmarkskurs anordnas i Katrineholm fredag den 1 juli. För mer information kontakta Calluna, tel. 013-12 25 75, e-post: info@calluna.se. Björn Holm på länsstyrelsen meddelar att det finns en del medel kvar att ansöka för våtmarksanläggning och att intresseanmälning skall vara inne senast i augusti. Anläggningarna ska slutbesiktigas senast våren-försommaren 2006. Björn nås på telefon 0155-26 40 88.

Uppsala

Även i Uppsala finns medel kvar att söka. För nya projekt behöver intresseanmälningar lämnas in så snart som möjligt, hälsar Paul Karlsson som nås på tel. 018-19 53 71. Våtmarksanläggningar skall vara färdiga för slutbesiktning kring den 1:a juli 2006. Det är ännu inte bestämt om det blir någon kurs till hösten.

Västmanland

Länsstyrelsen anordnar en heldags våtmarkskurs i Västerås den 21 september. Anmälan senast onsdagen den 14 september till Lantbruksenheten, Ann-Sofie Holmlund, 021-19 50 24, fax 021-19 50 50 eller lantbruk@u.lst.se. Sune Mossberg på länsstyrelsen berättar att det finns pengar kvar att söka och med den korta tidsramen så är det bra att lämna in intresseanmälan så snart som möjligt. Anläggningen skall vara färdigställd och besiktigad under juli 2006. Sune nås på tel. 021-19 50 35.

Örebro

I Örebro län erbjuds kostnadsfri rådgivning om våtmarker. En stor del av projektstödsmedlen är i dag in-tecknade, men det är alltid en god idé att kontakta länsstyrelsen för att diskutera sitt projekt. För att få mer information om kostnadsfri rådgivning och stöd, kontakta Tobias Kindvall, Länsstyrelsen på tel. 019-19 35 29.

Nyheter inom projektet

Försök med bekämpning av igenväxningsvegetation, framför allt kaveldun, vid nyanlagda våtmarker

Många våtmarker som nyanläggs får problem med etablering av beståndsbildande vegetation. I Mälardalen är fr.a. bredkaveldunet det största problemet, men även vass, tåg och jättegröe kan ge upphov till samma problem. En anledning är att kaveldunet snabbt etablerar sig på bar jord, vilket det ofrånkomligen blir vid en nyanlagd våtmark. Dessutom har den en enorm tillväxtpotential. Bete, slåtter och regelbundna vattennivåändringar är några metoder att minska problemen med dessa arter. Djuren är tyvärr inte så förtjusta i kaveldun, men kan äta lite unga skott. När det gäller ändringar av vattennivån bör man höja till minst 60 cm höjd för att påverka kaveldunet effektivt.

Kaveldun och vass är många våtmarksägares mardröm, då det inte är kul att se sin våtmark sakta men säkert växa igen. Det var ju inte det man hade tänkt sig då våtmarken anlades. Under sommaren kommer vi att starta upp försök att se effekten av olika slåtterintensiteter på framför allt kaveldun. Avslagning kommer att ske en till tre gånger per säsong i provrutorna, som även kommer att ligga på lite olika vattendjup. Försöken kommer att pågå under två år för att se mer långsiktiga effekter av försöket. Resultaten kommer att publiceras i framtida nyhetsbrev.

Från Mälardalen till Skåne!

Med medel från Naturvårdsverket utökas nu projektet söderut. Under hösten 2005 kommer avskiljningen av fosfor och kväve i Slogstorpsdammen i Kävlingeåns avrinningsområde att undersökas genom parallell provtagning. I dammens in- och utlopp har vattenprover tagits sedan hösten 1997 och flödet har kontinuerligt registrerats vid utloppet. För vattenprovtagning har man använt sig av en metod som kallas tidsstyrd provtagning. I praktiken har det inneburit att provtagningsflaskor vid in- och utlopp fyllts med hjälp av små pumpar som kontinuerligt pumpat ett litet flöde till flaskorna. Flaskorna har tömts och proverna analyserats två gånger per vecka under de senaste drygt sju åren. Genom att multiplicera flödet med de uppmätta halterna för varje 3-4 dagarsperiod har det varit möjligt att räkna fram hur många kilo fosfor respektive kväve som kommit in till och runnit ut ur våtmarken. Skillnaden däremellan är det som renats, dvs. avskiljts, i våtmarken.

Slogstorpsdammen är ursprungligen en gammal kvarndamm. Foto Jonas Andersson.

Det intressanta med Slogstorpsdammen är att den tillförs vatten från ett mycket stort tillrinningsområde. Dammen är bara 0,8 ha stor men tillförs vatten från 880 ha mark. Det stora tillrinningsområdet gör att vattenflödet varierar häftigt, från nära noll under sommarens torrperioder till ca 70 liter per sekund under vinterregnen och vårmältningen.

Syftet med höstens provtagning är att utvärdera hur väl metoden med tidsstyrd provtagning lämpar sig för att kunna göra riktiga beräkningar av dammars och våtmarkers reningsförmåga. Problemet med tidsstyrning är att mängden prov som tas är lika stort oberoende om flödet är litet eller stort. Den halt av kväve och fosfor som uppmäts i provflaskan efter en viss period kommer därför att i högre utsträckning spegla halterna under låga flöden än under höga flöden. När man multiplicerar halten med flödet finns därför alltid en risk för att man överskattar mängden näring. I höst ska därför den tidsstyrda provtagningen jämföras med en flödesproportionell provtagning. Med denna metod styrs mängden vattenprov som provtagaren tar av flödet (t.ex. för var 10:e kubikmeter vatten som passerar så tar provtagaren en deciliter vatten). Det gör att halten av näring i provflaskan är representativ för hela det vattenflöde som passerat.

Försöken genomförs i samarbete med Kävlingeå-projektet och Ekologgruppen i Landskrona och resultaten rapporteras under våren 2007. Då får vi reda på om den enkla och robusta tidsstyrda provtagningen, som använts den senaste 10-årsperioden i Skåne, är en tillräckligt bra metod för att utvärdera hur effektiva våtmarkerna är som reningsanläggningar.

Mer kunskap ifrån examensarbetena

I nyhetsbrev 2:2004 skrev vi lite preliminära resultat från inventeringarna av fågel och kärlväxter i ett 20-tal våtmarker. Här kommer lite mer resultat från arbetet med kärlväxterna.

- En tydlig övergång från små, lättspredda kortlivade arter till större, perenna arter syns ju äldre våtmarken blir. Säv, strandklo, skogssäv, videört, kärrdunört, klibbal, flask-, vass-, slok- och blåsstarr, kråklöver, kransmynta, smalkaveldun, kärrbräsmå, frossört och vänderot är några arter som var betydligt vanligare (>20 %) i äldre våtmarker. Kärrkavle, vägtåg, brunskära, tiggarranunkel, mannagräs, andmat, gräsnate, sommarlånke, kärrtistel, vattenmöja och vanlig pilört hörde till de yngre våtmarkerna.
- Antalet starrarter ökade med ökande ålder. Starr är en grupp av halvgräs som producerar en hel del bra "matnyttiga" fröer. Sen verkar beståndsbildande starrarter som blåsstarr, flaskstarr, slokstarr och vasstarr kunna konkurrera bra med kaveldun och vass.
- Dämnda våtmarker har fler arter än grävda, vilket kan förklaras med att de ofta anläggs på en redan fuktig plats, där det finns arter eller en fröbank som kan aktiveras. Det sker även en snabbare etablering av långlivade perenna arter i dämnda våtmarker än i grävda.
- En ökad strandlängd ger fler arter. Det ger flera "nischer" för växterna och utrymme för fler arter. Man bör alltså jobba med att maximera flikigheten på våtmarken.
- Strandlutningens positiva betydelse för artantalet slog inte igenom tydligt i statistiken. Däremot fanns en svag tendens av att artantalet ökade successivt ju flackare strand.
- Ytan och omkretsen på våtmarken verkar inte spela någon roll. En större våtmark har alltså inte automatiskt fler arter än en mindre.
- Alla våtmarker över 2,2 hektar är dämnda, vilket förklaras enklast genom att det är dyrt att gräva. En slutsats av detta är att om man vill nå upp till arealmålen som finns vad gäller våtmarker i Sverige, måste man troligen satsa mer göra dämnda våtmarker.

Information om projektet och tidigare nyhetsbrev hittar du på:

<http://www.swedenviro.se/lantbruk/projektvatmark.html>

Boktips! *Anlagda våtmarker i jordbrukslandskapet- förbättringar och skötsel*. Utgiven av Hushållningssällskapet i Halland, 2004. Mycket bra bok för den som behöver restaurera sin våtmark. Kan beställas via deras växel, 035-46500.

Nyhetsbrev ges ut inom KULM (kompetensutveckling för lantbrukare inom miljöstödsområdet) och finansieras gemensamt av svenska staten och EU.
Författare: Sören Eriksson, HS 018-560437, Jonas Andersson, WRS Uppsala, 018-104540.

Projektets finansiärer och aktörer:

WRS
Water Revival Systems Uppsala AB

MISTRA

HS
Hushållningssällskapet

VASTRA

SVERIGES
LANTBRUKS
UNIVERSITET
SLU

**LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN**

Stockholms läns landsting